

Predrag Mutavdžić, Darko Todorović  
in Anastassios Kampouris

## O nekaterih somatizmih v sodobnem grškem in srbskem jeziku<sup>\*</sup>

*Znanje je zgolj šum, dokler je v mišici.*  
papuanski pregovor

### 1. UVODNA OPAŽANJA

Z gotovostjo lahko trdimo, da je osvajanje in razumevanje frazeoloških izrazov, pa tudi sposobnost njihovega prevajanja iz maternega v tuje jezike in obratno eden najpomembnejših elementov poučevanja in obvladovanja tujih jezikov. Posebno mesto med številnimi frazeološkimi izrazi imajo tisti, ki se nanašajo na človeško telo. To je razumljivo, saj sta človek in njegovo telo eno: ne le, da se človek preko telesa identificira, preko njega se izraža, vstopa v interakcijo z naravo in z drugimi ljudmi ter se vzpostavlja kot naravni fenomen. Zato je človeško telo v leksikalno-semantični korpus vstopilo na poseben način: v manjši meri kot neločljiva celota, neločljiv pojem, in v večji meri preko poimenovanja delov telesa. Navedeno je logična posledica človekove neposredne odvisnosti od narave njegovega dela. Človek pri delu namreč ne uporablja celega telesa, temveč samo nekatere dele, ki so mu v pomoč pri izvajanju njegovih dejavnosti. Izrazi za dele človeškega telesa, tako imenovani somatizmi (gr. σωματισμοί ali σωματικοί ιδιωτισμοί),<sup>1</sup> so posledično prešli v številne idiomatične zveze, fraze in klišeje, in na ta način se je

---

<sup>\*</sup> Razprava je nastala v okviru projekta MNTR RS, št. 178002, *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*.

<sup>1</sup> Za navedeno formulacijo smo se odločili, ker nova grščina še nima ustaljenega izraza za ta pojem; podobna pripomba se nanaša na spodaj uporabljeni izraz za somatsko frazeologijo.

izoblikovala somatska frazeologija. Pod pojmom somatske frazeologije (gr. *σωματικές εκφράσεις*) torej razumemo vse tiste frazeološke izraze, katerih ključni element je na neki del človeškega telesa nanašajoča se beseda. Češki jezikoslovec Čermak je pojem somatskega frazeologema (frazeološkega izraza) definiral kot »preprosto idiomi (frazemi) ali idiomatične (frazeološke) povezave različnih funkcij, ki vsebujejo vsaj en očiten izraz za (fizični) del človeškega telesa«.<sup>2</sup> Zato se večina somatizmov v somatskih frazeologemih neposredno nanaša na neki zunanji (t.j. vidni) pojav. Na kratko povedano je odnos med somatskimi frazeologemi in frazeološkim sistemom nekega jezika dialektičen: kot odnos del-celota, splošno-konkretno. Somatski frazeologemi so sestavni del celotnega jezikovnega in leksikalnega sistema, posamezen somatizem v frazeologemu pa je šele en konkreten leksikalno-semantični del celote.

## 2. CILJ IN METODOLOGIJA DELA

Somatski frazeologemi veljajo za jezikovno univerzalijo, ki lahko obsega tudi do tretjine celotne frazeologije nekega jezika.<sup>3</sup> Leksikalno-semantični del teh frazeologemov je samostojen podsistem v sklopu celote frazeološkega sistema določenega jezika. Somatski frazeologemi so številni in se medsebojno razlikujejo po vlogi, ki jo imajo znotraj njih posamezne leksikalne enote (somatizmi).

V središču našega dela je poskus, da bi kontrastivno analizirali in primerjali notranjo zgradbo določenega števila novogrških somatskih frazeologemov ter njihove srbske vzporednice z vidika medsebojnega ujemanja ter pomenskega prekrivanja oz. neprekrivanja. Obenem smo si prizadevali raziskati, kako je mogoče na najustreznejši način in najbolj natančno prevesti somatske frazeologeme v srbsščino kot ciljni jezik, in ugotoviti, v kolikšni meri med njimi obstaja oz. ne obstaja medjezikovna kongruenca.

## 3. KORPUS NOVOGRŠKIH IN SRBSKIH SOMATSKIH FRAZEOLOGEMOV

Korpus, ki smo ga uporabljali pri svoji analizi, sestavljajo naslednji viri:

- a) enojezični slovarji: *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*, Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας*, Κριαράς, *Νέο Ελληνικό λεξικό*, Τεγόπουλος in Φυτράκης, *Ελληνικό λεξικό*;

<sup>2</sup> Čermak, »Somatic Idioms Revisited«, 112.

<sup>3</sup> Moon, *Fixed Expressions and Idioms*, 56; Ellis, »Vocabulary Acquisition«, 133–43.

- b) dvojezični grško-srbski in srbsko-grški slovarji: Stojanović in Balać, *Grčko-srpski rečnik*, Mutavdžić, *Grčko-srpski rečnik idioma*, Marković, *Srpsko-grčki rečnik*, Vojadzi, *Srpsko-grčki rečnik*;
- c) dvojezični slovarji za druge jezike: *Dizionario Greco moderno-Italiano*, *Italiano-Greco moderno*, *Collins Ελληνο-αγγλικό λεξικό*, *Collins Greek-English Dictionary*, Τσουκανάς, *Γερμανο-ελληνικό λεξικό*, Isti, *Ελληνο-γερμανικό λεξικό*, Stavropoulos, *Oxford Greek-English Learner's Dictionary*;
- č) književna dela: Andrić, *Na Drini ćuprija*, Isti, *To γεφύρι του Δρίνου* (prev. Χρ. Γκούβης), Isti, *Prokleta avlija*, Isti, *Καταραμένη αυλή* (prev. Γ. Κωτούλας); Vitezović, *Šešir profesora Koste Vujića*, Isti, *To καπέλο του καθηγητή Κόστα Βούγιτς* (prev. Χρ. Γκούβης); Savić, *Hleb i strah*, Isti, *Ο άρτος και ο φόβος* (prev. Γκ. Ρόσιτς); Selenić, *Ubistvo s predumišljajem*, Isti, *Φόνος εκ προμελέτης* (prev. Χρ. Γκούβης); Coelho, *O Αλχημιστής* (prev. Μ. Φερρέιρα Χιρίδογλου), Isti, *Alhemičar* (prev. R. Tatić).

Posebej so nas zanimali tisti somatski frazeologemi, v katerih nastopa eden od naslednjih somatizmov:

| Grški somatizem     | Srbski somatizem         | Število zabeleženih primerov |
|---------------------|--------------------------|------------------------------|
| αυτί/αυτιά          | uvo/uši                  | 19                           |
| γλώσσα              | jezik                    | 21                           |
| δάχτυλο / δαχτυλίδι | prst                     | 25                           |
| δόντι               | zub                      | 21                           |
| καρδιά              | srce                     | 29                           |
| κεφάλι/κεφάλια      | glava                    | 33                           |
| μαλλιά              | kosa/vlas                | 18                           |
| μύτη                | nos                      | 14                           |
| μάτι/οφθαλμός       | oko                      | 22                           |
| μούτρο/μούτρα       | lice [»obraz«]           | 27                           |
| μυαλό/μυαλά         | mozak [»možgani, pamet«] | 36                           |
| πρόσωπο             | lice                     | 17                           |
| τρίχα               | dlaka                    | 9                            |
| φάτσα               | faca                     | 6                            |
| χέρι/χείρ           | ruka                     | 26                           |

Skupno število analiziranih frazeologemov je tako 511; za skoraj 16.82% (ali 86) frazeologemov pa slovarji navajajo njihove frazeološke različice.

#### 4. STRUKTURA NOVOGRŠKIH IN SRBSKIH SOMATSKIH FRAZEOLOGEMOV

Vsaka somatska fraza je sestavljena leksikalna zgradba, saj gre za zvezo več leksemov.<sup>4</sup> Srbsko slovaropisje jo imenuje »frazelogem« (*frazelogizam*), grško pa tudi »fraz« (ἐκφραση) ali »idiom« (ιδίωμα). Mitsis uporablja poleg termina »idiom« (ιδίωμα) še izraz »helenizmi« (ελληνισμοί),<sup>5</sup> Anastasiadi-Symeonidijeva in Euthymiujeva se odločata za termin »stereotipni izrazi« (στερεότυπες εκφράσεις),<sup>6</sup> medtem ko Symeonidis uporablja najsplošnejši izraz, »frazelogija« (φρασεολογία).<sup>7</sup> Fleischer se po drugi strani nagiba k terminu »frazoleksem«, ki ga razumeva kot zloženo ali kompleksno zloženo leksemsko enoto.<sup>8</sup>

Z logično-semantičnega vidika se somatski frazeologemi nanašajo na tako imenovane »zunanje elemente«, medtem ko gre po strukturalni plati v obeh jezikih za zveze, sestavljene iz glagolskega leksema in iz samostalniške enote, in to na enega izmed spodnjih treh načinov:

##### a) glagolski in samostalniški element<sup>9</sup>

| Grško                                    | Srbsko                                                               |
|------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|
| ανοίγω την καρδιά (μου) σε (κάποιον)     | otvoriti (kome) srce                                                 |
| τεντώνω τ'αυτιά (κάποιου)                | izvući (kome) uši [»napeti (nekomu) ušesa«]                          |
| ανακατώνω/γυρίζω το στομάχι σε (κάποιον) | prevrnuti se/okrenuti se (kome) stomak [»(nekomu) se obrne želodec«] |
| είμαι/γίνομαι πετσί και κόκκαλο          | biti/postati kost i koža                                             |

##### b) glagolski element in predložna zveza

| Grško                                | Srbsko                                             |
|--------------------------------------|----------------------------------------------------|
| αρπάζω (κάποιον) από το λαιμό (του)  | ščepati (koga) za gušu [»zgrabiti (koga) za vrat«] |
| πέφτω στα χέρια (κάποιου)            | pasti (kome) u šake [»pasti (komu) v roke«]        |
| παίζω (κάποιον) στο μικρό δάχτυλο    | vrteti (koga) oko malog prsta                      |
| νιώθω/γνωρίζω (κάτι) στο πετσί (μου) | osetiti (šta) na svojoj koži                       |

4 Mršević-Radović, *Φρασεολογικε γλαγολσκο-именичке синтагме*, 13.

5 Μίτσης, *Διδασκαλία της Γλώσσας*.

6 Αναστασιάδη-Συμεωνίδη in Ευθυμίου, *Στερεότυπες Εκφράσεις*.

7 Συμεωνίδης, *Εισαγωγή*.

8 Fleischer, *Phraseologie*, 63.

9 Fraze, katerih dobesedni pomen se v grščini in srbščini ne razlikujeta bistveno, so prevedene samo enkrat (v oglatih oklepajih); neprevedene so fraze in izrazi, katerih slovenska različica bi bila tako rekoč identična s srbsko; op. prev.

## c) samo samostalniška besedna zveza

| Grško                                                     | Srbsko                     |
|-----------------------------------------------------------|----------------------------|
| με το χέρι στην καρδιά                                    | ruku na srce               |
| με γυμνό μάτι                                             | golim okom                 |
| από το στόμα σου και στου Θεού τ'αυτί                     | iz tvojih usta u Božje uši |
| ούτε ψύλλος στον κόρφο σου [»niti bolha na tvojih prsih«] | Ne bih da sam u tvoj koži  |

Strukturalna posebnost sodobnega grškega jezika so tudi vsi tisti somatski frazeologemi, za katere velja, da:

- izhajajo iz starejših razvojnih faz grškega jezika, danes pa se uporabljajo zlasti v višjih jezikovnih zvrsteh ter v izobraženskem jeziku in slogu.<sup>10</sup>

| Grško                                                  | Srbsko                                |
|--------------------------------------------------------|---------------------------------------|
| νίπτω τας χείρας μου από (κάτι) oz. πλένω τα χέρια μου | prati ruke od (čega) oz. prati ruke   |
| εν σώματι [»v telesu«]                                 | svi zajedno, kao jedan                |
| από καρδιάς μέχρις ονύχων [»od srca do nohtov«]        | od glave do pete                      |
| διά γυμνού οφθαλμού                                    | golim okom                            |
| εν ριπή οφθαλμού                                       | u tren oka [»kot bi trenil z očesom«] |
| επί στόμα [»na usta«]                                  | ničice [»na obraz«]                   |
| κατά στόμα [»po ustih«]                                | licem u lice                          |
| εξ απαλῶν ονύχων [»od nežnih nohtov«]                  | od malih nogu                         |
| έλκειν τινά της ρινός                                  | vući (koga) za nos                    |

- glagolski element spremlja okamenela oblika tako imenovanega pleonastičnega zaimka<sup>11</sup> (το, τα, τη[v]), pri čemer znotraj celote frazeologema nastane posebna frazeološka besedna zveza. Vloga kazalnega zaimka je modificirati pomen glagola na semantično-logični ravni. Primeri:

<sup>10</sup> Ker je obravnavani korpus novogrški, se tudi pri starogrških citatih uporablja novogrški pravopis; op. prev. Starogrške vzporednice spodaj navedenih frazeologemov: NT Matt 27.24 (za »νίπτω τας χείρας μου/πλένω τα χέρια μου«), 1 Cor 15.52 (za »εν ριπή οφθαλμού«), Hom., Il. 6.43 (za »επί στόμα«), Hdt. 8.11 (za »κατά στόμα«), AG 5.129 (Automedont, za »εξ απαλῶν ονύχων«, prim. tudi lat. *de tenero ungui*), Luc., Herm. 73 (za »έλκειν τινά της ρινός«); zadnjo frazo danes nadomešča zveza τραβάω/σέρνω (κάποιον) από τη μύτη (του), srb. *vući (koga) za nos*.

<sup>11</sup> V angleški jezikoslovni literaturi se za ta zaimek uporablja izraz *dummy* (ali *expletive*) *pronoun*.

| Grško                                                              | Srbsko                                  |
|--------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|
| τη γλιτώνω παρά τρίχα [»za las <i>ji</i> uiti «]                   | provući se za dlaku                     |
| το βάζω στα πόδια [»dati <i>ga</i> pod noge«]                      | dati petama vetar [»dati pot pod noge«] |
| τα λέω έξω από τα δόντια (μου)<br>[»povedati <i>jih</i> izza zob«] | skresati u brk [»povedati v brk«]       |
| τα έχω χαμένα [»imam <i>jih</i> izgubljene«]                       | biti van pameti [»biti nor«]            |

V našem korpusu smo naleteli na samo 19 (ali 5.88%) tovrstnih primerov.

V sodobnem grškem in srbskem jeziku sta za somatsko frazeologijo kot za neodvisni del znotraj celote frazeološkega sistema značilna izjemno bogastvo in pestrost ubesedovanja in opisovanja funkcij človekovega telesa ter prikazovanja njihovih delov. To pa velja tudi za živalsko frazeologijo. Neredko v frazeologemih naletimo na konkretne metaforične spoje somatskih in živalskih frazeologemov, pri čemer se ljudem pripisujejo neobstoječe živalske značilnosti, živalim pa antropomorfne. Nekaj primerov:

a)

| Srbsko                                | Grško                                                                                |
|---------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|
| glože se/jedu se kao psi              | τρώγονται σαν τα σκυλιά                                                              |
| držati/imati guju u nedrima           | ζεσταίνω φίδι στον κόρφο μου [»rediti kačo v naročju«]                               |
| rekla sova vrapcu da ima veliku glavu | είπε ο γαίδαρος τον πετεινό κεφάλα*<br>[»Rekel osel petelinu, da ima veliko glavo.«] |
| Stoko dvolična!                       | Φίδι διπρόσωπο! [»Kača dvolična!«]                                                   |

\* T.j. nekdo očita drugemu nekaj, kar je njegova lastna hiba; op. prev.

b)

| Srbsko                                                                        | Grško                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|
| dobiti preko <i>njuške</i> [»dobiti po gobcu«]                                | τρώω τα μούτρα (μου) [»jesti si obraz«]                |
| nemati <i>dlake</i> na jeziku                                                 | τα λέω έξω από τα δόντια [»povedati izza zob«]         |
| leteti kao <i>muva</i> bez <i>glave</i> [»letati naokrog kot brezglava muha«] | τρέχω εδώ κι εκεί σαν τρελός [tekati naokrog kot nor«] |

Kot je razbrati iz naših primerov, je sicer možno, da se oba jezika po strukturi teh kombiniranih somatsko-živalskih frazeologemov dejansko uje-

mata – to velja za fraze, navedene pod a) –, a ti primeri so v splošnem redki in se v leksikalnem pogledu medsebojno razlikujejo. V pretežnem delu pa gre vendarle – tako kot v vseh primerih pod b) – za strukturalno in leksikalno neujemanje. Obravnavani korpus kaže, da ima srbsčina več tovrstnih frazeologemov kot grščina.

Somatski frazeologemi lahko posegajo tudi v notranje pojave, v svet znotraj človekovega telesa. Vloga in pomen tovrstnih frazeologemov sta praviloma mnogo globlja in tako rekoč metafizična, saj se dotikajo posebnih psiholoških in emotivnih stanj. Somatizmi v teh in tovrstnih frazeologemih so zgolj aluzija, očitno asociacija na nekaj, kar se z besedami ne bi moglo izreči ali opisati. Primeri:

| Grško                                                       | Srbsko                                                           |
|-------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| βγάζω την ψυχή (κάποιου) [»naredim, da drugi izpusti dušo«] | vaditi dušo na pamuk (kome) [»(nekomu) izsesati dušo na bombaž«] |
| χτυπάω το κεφάλι (μου)                                      | lupati glavu [»tolči se po glavi«]                               |
| αισθάνομαι (κάτι) στο πετσί (μου)                           | osetiti na svojoj koži                                           |
| εκ βάθους ψυχής (μου)                                       | iz dna/dubine duše                                               |
| χτυπάω (κάποιον) στα δάχτυλα                                | dobiti po prstima/nosu                                           |

V večini primerov gre za identične frazeologeme, ki se ne ujemajo samo v strukturi, ampak imajo tudi isti leksikalno-semantični pomen.<sup>12</sup>

## 5. TIPOLOGIJA FRAZEOLŠKIH USTREZNIC

Na podlagi formalno-strukturalnega pristopa k analizi frazeologemov, ki smo jih zasledili v sodobnem grškem jeziku, in na podlagi njihove primerjave z ustreznimi srbskimi frazeologemi smo prišli do spodnje tipološke razporeditve. Glede na ujemanje oz. neujemanje v frazeološki shemi ločujemo sedem tipov ustreznic:

1. frazeološki izrazi z enakima somatizmoma
2. frazeološki izrazi z različnima glagolskima elementoma in z enakima somatizmoma
3. frazeološki izrazi z različnima somatizmoma
4. medsebojno različni somatski frazeologemi
5. frazeološki izrazi brez somatizma
6. frazeološki izrazi z religijskim pomenom
7. nefrazeološki izrazi

<sup>12</sup> Tudi v drugih sodobnih balkanskih jezikih naletimo na identične frazeologeme; ti so del balkanske frazeologije.

5. 1. *Frazeološki izrazi z enakima somatizmoma*

Znotraj te skupine somatskih frazeologemov smo zasledili najvišjo stopnjo ujemanja, saj gre za zveze, katerih primerljive ustreznice pozna tudi srbsčina. V kar 182 (ali v 35.61%) primerih gre za popolno tako strukturalno (formalno) kot logično-semantično ujemanje med grškim in ustreznim srbskim frazeologemom. Večinoma imamo opraviti z eno od spodaj navedenih možnosti a), b) ali c):

a) *glagolski frazeologemi*

| Grško                                  | Srbsko                                              |
|----------------------------------------|-----------------------------------------------------|
| δείχνω τα δόντια (μου) σε (κάποιον)    | pokazati (kome) zube                                |
| γυρίζω την ράχη (μου) σε (κάποιον)     | okrenuti (kome) leđa [»obrniti (komu) hrbet«]       |
| δεν κουνάω το δαχτυλάκι (μου)          | ne mrdnuti (malim) prstom [»ne migniti z mezincem«] |
| χώνω την μύτη (μου) σε (κάτι)          | gurati nos u (šta) [»vtikati nos v (kaj)«]          |
| να γλείφεις τα δάχτυλά σου             | prste da poližeš                                    |
| κάνω μούτρα σε (κάποιον)               | praviti (kome) face/grimase [»delati grimase«]      |
| φέρνω/έχω το κεφάλι (μου) στο σακκούλι | nositi/imati glavu u torbi/vreči*                   |
| λερώνω τα χέρια (μου)                  | (u)prljati ruke [»umazati si roke«]                 |
| Το ψάρι από το κεφάλι βρομάει.         | Riba od glave smrdi. ( <i>pregovor</i> )            |

\* Prim. slov. »nositi glavo na prodaj«; op. prev.

b) *samostalniški frazeologemi v obliki predložnih zvez*

| Grško                                        | Srbsko                                                               |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|
| έχω στην ράχη/καμπούρα (μου) (κάτι/ κάποιον) | imati (koga/šta) na leđima/grbači [»imeti (koga/kaj) na hrbtu/grbi«] |
| ρίχνω στάχτη στα μάτια (κάποιου)             | bacati (kome) prašinu u oči [»metati (komu) pesek v oči«]            |
| έχω (κάτι) στην άκρη της γλώσσας (μου)       | imati (šta) na vrhu jezika                                           |
| είμαι με ένα πόδι στον τάφο                  | biti jednom nogom u grobu                                            |

c) *prislovni frazeologemi*

| Grško                                            | Srbsko                                                               |
|--------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|
| ακολουθώ (κάποιον) κατά πόδας                    | slediti/pratiti (koga) u stopu [»slediti (nekomu) korak za korakom«] |
| πηγαίνω με τα τέσσερα                            | ići četvoronoške [»iti po vseh štirih«]                              |
| τρώω (κάτι) στο πόδι                             | (po)jesti (šta) s nogu [»(po)jesti (kaj) stoje«]                     |
| ωπλισμένος ως τα δόντια                          | naoružan do zuba                                                     |
| φάτσα με φάτσα                                   | licem u lice                                                         |
| με τον ιδρώτα του προσώπου (μου)                 | u znoju lica (svog)                                                  |
| δένω (κάποιον) χειροπόδαρα                       | vezati (kome) i ruke i noge                                          |
| είμαι αγύριστο κεφάλι [»biti neupogljiva glava«] | biti tvrdoglav kao mazga [»biti trmast kot mula«]                    |

V korpusu naletimo na nekoliko manjše število dvojnic protipomen-skih frazeologemov. S formalnega vidika gre za najpogostejše vrste protipo-menk, tvorjenih s pomočjo pridevnika (npr. παίρνω κάτι/κάποιον με καλό/κακό μάτι,<sup>13</sup> srb. *biti/ne biti simpatičan, gledati/ne gledati koga sa simpatija-ma*), glagola (npr. σηκώνω/σκύβω το κεφάλι,<sup>14</sup> srb. *podignuti/spustiti glavu, ανοίγω/κλείνω τα μάτια*,<sup>15</sup> srb. *otvoriti/skllopiti oči*) ali nikalnice (κόβει/δεν κόβει το μυαλό μου σε /κάτι/,<sup>16</sup> srb. *kapirati/ne kapirati šta, παίρνει/δεν παίρνει οι στροφές το μυαλό μου*,<sup>17</sup> srb. *biti brz/bititi spor u shvatanju*).

Med grškimi frazeologemi smo našli tudi precej takšnih, ki dopuščajo rabo dveh različnih glagolov (v našem korpusu je bilo takih primerov 43 ali 8.41%). Kot kaže spodnja tabela, pozna isti pojav tudi srbsčina.

| Grško                             | Srbsko                                                             |
|-----------------------------------|--------------------------------------------------------------------|
| απλώνω/δίνω το χέρι σε (κάποιον)  | pružiti/dati ruku (kome) [»ponuditi/dati roko (komu)«]             |
| είμαι/γίνομαι θερμοκέφαλο         | biti/postati usijana glava [»biti/postati razbeljena glava«]       |
| είμαι/χώνομαι στα πόδια (κάποιου) | biti/ići ispred nogu (kome) [»biti/iti nekomu pred nogo/v napoto«] |

13 Dob. »jemati koga/kaj z dobrim/slabim očesom«; op. prev.

14 Slov. »dvigniti/skloniti glavo«; op. prev.

15 Slov. »odpreti/zapreti oči«; op. prev.

16 Dob. »moja pamet reže/ne reže česa«; op. prev.

17 Dob. »moja pamet dela obrate/ne dela obratov«; op. prev.

|                                  |                                                                  |
|----------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| Πού τρέχει/γυρίζει το μυαλό σου; | Gde ti ide/luta pamet (misao)? [»Kje potuje /bega tvoja pamet?«] |
| τεντώνω/σπίνω τα αυτιά (κάποιου) | izvući/počupati uši (kome) [»napeti/izpuliti komu ušesa«]        |

V korpusu smo naleteli na en sam grški frazeologem, v katerem se lahko uporabljajo trije različni glagoli; srbska ustreznica po drugi strani dopušča samo en glagol: παίρνω/ζαλιζω/τρώω τα αυτιά (κάποιου),<sup>18</sup> srb. *probiti glavu* (*kome*).

5.2. *Frazeološki izrazi z različnima glagolskima elementoma in z enakima somatizmoma*

Naša kontrastivna analiza je pokazala, da se določeno število frazeologemov (29 ali 5.67% primerov) medsebojno razlikuje po glagolu, ki jih tvori. Primeri:

| Grško                                                         | Srbsko                                                                                                       |
|---------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| η γλώσσα (της) πήρε δρόμο [»jezik se ji je podal na pot«]     | jezik (joj) se razvezao                                                                                      |
| (με) τρώει το παλάμι (μου) [»gloda me dlan«]                  | svrbi (me) dlan                                                                                              |
| αναπιάνω (κάποιον) στο στόμα (μου) [»nekoga prijeti v usta«]  | uzeti (koga) u usta                                                                                          |
| βάφω τα χέρια (μου) με αίμα [»obarvati (svoje) roke s krvjo«] | okrvaviti ruke                                                                                               |
| έχω τα μάτια (μου) δεκατέσσερα [»imeti štirinajst oči«]       | otvoriti četvore oči                                                                                         |
| τραβάω τα μαλλιά (μου) [»vleči (svoje) lase«]                 | (po)čupati kose/kosu [»puliti lase«]                                                                         |
| πήραν τα μυαλά (του) αέρα [»(njegova) pamet je šla v zrak«]   | popile su (mu) čavke mozak/popila mu vrana mozak [»kavke so (mu) popile možgane/vrana mu je popila možgane«] |

18 Dob. »jemati/nadlegovati/glodati ušesa (nekoga)«; op. prev.

### 5.3. Frazeološki izrazi z različnima somatizmoma

V to skupino frazeologemov sodi skupno 79 (ali 15.45%) primerov, za katere je značilna visoka stopnja leksikalno-semantičnega in strukturalnega ujemanja, a se bistveno razlikujejo v samostalniku, t.j. v somatizmu, ki jih tvori. Primeri:

| Grško                                                                                    | Srbsko                                                                                      |
|------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| βάζω το κεφάλι (μου) στον ντορβά [»dati (svojo) glavo v torbo«]                          | staviti život na kocku                                                                      |
| βάζω μπελά στο κεφάλι (μου) [»nakopati si nadlogo na glavo«]                             | natovariti sebi belaj/bedu na vrat                                                          |
| δεν έχω πρόσωπο να (κάνω κάτι) [»ne imeti obraza, da bi nekaj storil«]                   | nemati obraza da... [»ne imeti lica, da bi...«]                                             |
| κάθομαι στο στομάχι (κάποιου) [»sedeti na želodcu (nekoga)«]                             | sedeti kome za vratom                                                                       |
| είμαι χρεωμένος ως τα αυτιά [»biti do ušes zadolžen«]                                    | biti dužan do guše [»biti do vratu v dolgovich«]                                            |
| είμαι αγκάθι στην καρδιά [»biti trn v srcu«]                                             | biti trn u oku                                                                              |
| έχω καρφί στο μάτι [»imeti žebelj v očesu«]                                              | bosti oči                                                                                   |
| κάτω/μακριά τα χέρια από (κάτι/κάποιον) [»dol/stran roke od (nečesa/nekoga)«]            | prste k sebi/ruke dalje od (čega/koga)                                                      |
| Το ένα χέρι νίβει το άλλο και τα δύο το πρόσωπο. [»Ena roka umije drugo, obe pa obraz.«] | Ruka ruku mije, obraz obadvije. ( <i>pregovor</i> )* [»Ena roka umije drugo, obe pa lice.«] |

\* Na ta pregovor naletimo že pri antičnem komediografu Epiharmu (6./5. st. pr. Kr.), in sicer v obliki ἂ δὲ χεῖρ τὰν χεῖρα νίζει (fr. 273 Kaibel).

Kontrastivna analiza je hkrati pokazala, da se v 22 (ali 4.3%) primerih grški somatski frazeologem in njegova prevodna ustreznica v srščini nekoliko razlikujeta tako v glagolskem kot v samostalniškem elementu. Primeri:

| Grško                                                                    | Srbsko                                                                    |
|--------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|
| παίζω (κάτι) στα δάχτυλά μου [»med prsti se poigravati z nečim«]         | imati (šta) u malom prstu                                                 |
| καρδιά γερή, κομμένα γόνατα [»srce zdravo, kolena polomljena«]           | Srce hoće, telo klokoće. ( <i>pregovor</i> ) [»Srce hoće, telo klokota.«] |
| κλείνω τα στραβά μάτια [»zapreti škilaste oči«]                          | zažmuriti na jedno oko [»zamižati na eno oko«]                            |
| φτειαγμένο στο πόδι [»na nogi napravljeno«]                              | urađeno preko kolena                                                      |
| μου κόπηκαν/έσπασαν τα νεφρά [»razpadle so mi/zlomile so se mi ledvice«] | otpadoše mi leđa [»odpadel mi je hrbet«]                                  |
| είναι/βρίσκεται μπροστά στα μάτια (μου) [»je/nahaja se mi izpred oči«]   | jeste/nalazi se ispred nosa [»je/nahaja se izpred nosa«]                  |
| βρεγμένος ως το κόκαλο [»moker do kosti«]                                | mokar do gole kože                                                        |
| έχω καθαρό μέτωπο [»imeti čisto čelo«]                                   | imati čist obraz                                                          |
| έχω γερό δόντι [»imati čil zob«]                                         | imati dobru zaledinu [»imeti dobra ledja«]                                |

#### 5.4. Medsebojno različni somatski frazeologemi

V to skupino smo uvrstili vse tiste frazeologeme, ki v obeh jezikih vsebujejo tako različen glagolski element kot tudi različen somatizem kot ključno besedo frazeologema. Našli smo 27 (ali 5.28%) tovrstnih primerov. Mednje so-dijo:

| Grško                                                   | Srbsko                                            |
|---------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| βάζω δόντι σε (κάτι) [»dati zob na (nekaj)«]            | baciti oko na (šta) [»vreči oko na«]              |
| βάζω τα πόδια (μου) στον ώμο [»dati noge na ramena«]    | podbrusiti pete [»nabrusiti pete«]                |
| φουσκώνω τα μυαλά [»napihnniti pamet«]                  | dići nos [»dvigovati/vihati nos«]                 |
| δίνω (σε κάποιον) στα αυτιά [»(nekomu) dati po ušesih«] | potući (koga) do nogu [»potolči (koga) do noge«]* |
| έχω δόντι [»imeti zob«]                                 | biti duge ruke                                    |

|                                                                |                             |
|----------------------------------------------------------------|-----------------------------|
| ψυχή τε και σώματι [»z dušo in telesom«]                       | glavom i bradom             |
| παλεύω με νύχια και με δόντια [»boriti se z nohti in z zobmi«] | boriti se i rukama i nogama |

\* Prim. slov. »nekoga do tal potolči«; op. prev.

## 5.5. Frazeološki izrazi brez somatizma

### 5.5.1 Frazeološki izrazi brez somatizma v srščini

V posebno skupino novogrških frazeologemov se uvrščajo tisti, ki v grščini sicer vsebujejo somatizem, medtem ko v srbski ustreznici somatizma ni. Naleteli smo na 63 takšnih primerov, kar je 12.32% vseh frazeologemov obravnavanega korpusa:

| Grško                                                                                        | Srbsko                                                                                 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|
| τα λέω ένα χεράκι σε (κάποιον)<br>[»povedati jih (nekomu) eno roko«]                         | očitati kome bukvicu [»očitati komu knjižico/brati komu levite«]                       |
| λέω τρίχες [»govoriti dlake«]                                                                | lupetati kao Maksim po diviziji [»ropotati kot Maksim po diviziji«]                    |
| κάνω καρδιά [»delati/imeti srce«]                                                            | biti strpljiv [»biti potrpežljiv«]                                                     |
| βάζω δόντι σε (κάτι) [»dati zob v (nekaj)«]                                                  | dirati u šta [»vtikati se v kaj«]                                                      |
| τρίζω τα δόντια (μου) σε (κάποιον)<br>[»zašklepetati (nekomu) z zobmi«]                      | razbesneti se na koga                                                                  |
| απλώνω τα πόδια (μου) όσο φτάνει το πάπλωμά (μου) [»razprostreti noge, do koder seže odeja«] | rasprostreti se koliki (mi) je guber [»raztegniti se toliko, kolikor je velika odeja«] |
| ανοίγω την καρδιά (κάποιου) [»odpreti srce nekomu«]                                          | razveseliti/razgaliti (koga) [»razveseliti/razvedriti (koga)«]                         |
| ρίχνομαι με τα μούτρα στη δουλειά [»z obrazom se vreči na delo«]                             | prionuti/baciti se na posao/latiti se posla [»vreči se na delo/lotiti se dela«]        |
| φτάνω το μαχαίρι στο κόκκαλο [»z nožem prodreti do kosti«]                                   | doterati cara do duvara [»privesti cesarja do zida«]*                                  |
| Όποιος έχει γένια, έχει και τα χτένια.<br>[»Kdor ima brke, ima tudi glavniček.«]             | Ko ima znanje, ima i imanje. (pregovor)<br>[»Kdor ima znanje, ima tudi imetje.«]       |
| Το γινάτι βγαίνει μάτι. [»Od jeze se izbuljijo oči.«]                                        | Inat je loš zanat. (pregovor) [»Kljubovanje je slaba obrt.«]                           |

\* Prim. slov. »spraviti koga v škipce«; op. prev.

5.5.2 Frazеološki izrazi brez somatizma v grščini

Hkrati smo naleteli na 54 (ali 10.56%) frazeologemov, ki nimajo somatizma v grščini, medtem ko srbska prevodna ustreznica somatizem ima. Mednje so-dijo:

| Srbsko                                                                                                   | Grško                                                                                                     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| όχι Γιάννης, αλλά Γιαννάκης [»ne Janez, temveč Janezek.]                                                 | nije šija nego vrat*                                                                                      |
| ώς διά μαγείας [»kot <i>deus ex machina</i> «]                                                           | kao rukom odneseno                                                                                        |
| κερδίζω (κάτι) με το σπαθί (μου) [»nekaj doseči z lastnim mečem«]                                        | steći/postići (šta) svojim prstima                                                                        |
| τα καταφέρνω [»uspe mi«]                                                                                 | poći za rukom                                                                                             |
| τα ψέλνω (κάποιον) [»(nekomu) jih zapeti/naložiti«]                                                      | oprati (kome) uši [»oprati (nekomu) ušesa«]                                                               |
| πετυχαίνω/κάνω/βαρώ διάνα [»doseči/napraviti/nositi tarčo«]                                              | pogoditi u dlaku [»zadeti v dlako/do dlake natančno«]                                                     |
| το βάζω κάτω από (κάτι/κάποιον) [»spustiti dol od (koga/česa)«]                                          | dići ruke od (čega/koga) [»dvigniti roke (nad čim/kom)«]                                                  |
| κάνω το κορόιδο σε (κάποιον) [»delati se norca iz (koga)«]                                               | vući (koga) za nos [»vleči (nekoga) za nos«]                                                              |
| (με) πιάνει ο πόνος για (κάποιον/κάτι) [»prime me bolečina za (koga/kaj)«]                               | boli (me) uvo za (koga/šta) [»boli me uho za (koga/kaj)«]                                                 |
| (ζω) μεροδούλι-μεροφάγι [»(živeti) 'podnevi narejeno-podnevi pojedeno'/iz rok v usta«]                   | seci uvo – krpi nos [»reži uho-krpaj nos«]                                                                |
| Μαθημένα τα βουνά από τα χιόνια. [»Gore so večje snega.«]                                                | Dok je leđa, biće i samara. ( <i>pregovor</i> ) [»Dokler je hrbet, bo tudi sedlo.«]                       |
| Δώσε θάρρος στον χωριάτη και θα ανέβει στο κρεβάτι. [»Vlij poguma vaščanu in povzpel se bo v posteljo.«] | Daj mu mali prst, uzeće ti celu šaku. ( <i>pregovor</i> ) [»Daj mu mezinec, in zgrabil ti bo celo roko.«] |

\* Nam. nekaj je v bistvu enako nečemu drugemu; op. prev.

5.6. Frazеološki izrazi z religijskim pomenom

Naleteli smo tudi na določeno število na neki religijski ali versko-etični pojem nanašajočih se somatskih frazeologemov. Gre za ustaljene in v obeh jezi-kih tako rekoč identične fraze, med katere sodijo:

| Grško                                             | Srbsko                              |
|---------------------------------------------------|-------------------------------------|
| το αίμα υμών επί την κεφαλὴν υμῶν                 | krv vaša na vaše glave              |
| Από το στόμα σου και στου Θεοῦ το αυτί!           | Iz tvojih ustiju u Božje uši!       |
| Μην γνωρίζει η αριστερά τι του ποιεί η δεξιὰ του. | Ne zna levica sta joj radi desnica. |
| οφθαλμόν ἀντί οφθαλμοῦ και οδόντα ἀντί οδόντος*   | oko za oko, zub za zub              |

\*Prim. Acta 18.6 («vaša kri nad vašo glavo»); Ex 21.24 («oko za oko in zob za zob»).

Večina teh in podobnih frazeologemov izhaja iz biblijskega jezika, zato ni nič nenavadnega, da so se najpogosteje v dobesednih prevodih razširili v številne druge evropske jezike in v jezike sveta ter sčasoma postali sestavni del njihove frazeološke zakladnice. Na ta način se razloži tudi identičnost zadnjih dveh izmed zgoraj navedenih grških in srbskih frazeologemov. Prvi je zgolj novogrška parafraza novozaveznega μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου («da ne zna ljevaka tvoja što čini desnica tvoja», kot prevaja Vuk),<sup>19</sup> medtem ko je v drugem, prevzetem iz Septuaginte, v jezikovno nespremenjeni obliki ohranjen izvirnik. Sledi še nekaj biblijskih somatskih frazeologemov, skupnih tako grškemu kot srbskemu jeziku (pa tudi večini drugih jezikov, ki so te frazeologeme prevzeli iz jezika svojih biblijskih prevodov). V grščini se praviloma navajajo v izvirni obliki, medtem ko so srbske ustreznice vzete iz Vukovega prevoda Nove Zaveze:

| Srbsko                                              | Grško                                          |
|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------|
| οστούν εκ των οστέων μου και σαρξ εκ της σαρκός μου | kost od mojih kosti, i tijelo od mojega tijela |
| Εν ιδρώτι του προσώπου σου φάγη τον ἄρτον σου.      | Sa znojem lica svojega ješčeš hljeb.           |
| Διεφύλαξεν αὐτόν ως κόραν οφθαλμοῦ.                 | Čuva ga kao zjenicu oka svojega.               |
| Ο ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.*                        | Koji ima uši da čuje neka čuje.                |

\* Prim. Gen 2.23 («kost iz mojih kosti in meso iz mojega mesa»); Gen 3.19 («V potu svojega obraza boš jedel kruh»); Deut 32.10 («Varoval ga je kot punčico svojega očesa»); Matt 11.15 («Kdor ima ušesa za poslušanje, naj posluša»).

Nekateri izmed novozaveznih frazeoloških somatizmov so nedvomno semitizmi (oz. arameizmi iz »originala« Biblije), o čemer priča njihova nenavadna, mestoma drastična in malodane »absurdna« metaforika, za katero pa se skrivajo negrške zveze v dobesednem prevodu. Tak je primer idioma Εάν

19 »Naj ne ve tvoja levica, kaj dela tvoja desnica.« Matt 6.3.

σκανδαλίζη σε η χειρ σου, απόκοψον αυτήν<sup>20</sup> (srb. »Ako te ruka tvoja sabla-  
žnjava, odsijeci je«), v katerem se »roka, ki pohujšuje« in to, da se jo »odseka«, nanašata (to velja tudi za moderni sirski jezik) na nagnjenost k tatvini oz. na preganjanje le-te.

Iz semitske idiomatike brez dvoma izhajajo tudi naslednji izrazi:

| Grško                | Srbsko                                                                      |
|----------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| βραδεῖς τη καρδία    | sporoga srca (tj. v razumevanju)                                            |
| οφθαλμοί της καρδίας | oči srca (tj. razuma)                                                       |
| σπλάγχνα*            | ljubav, milosrđe (dobesedno »drobovje«, razumljeno kot središče usmiljenja) |

\* Prim. Luc 24.25 (»ročasni v srcu«); Eph 1.18 (»oči srca«); Phil. 2.1, Col 3.12, Phile 7.2, 12.2, 20.2, 1 Jo 3.17, 2 Cor 7.15 (»ljubezen, usmiljenje«).

Nekateri izmed njih so se po zaslugi biblične grščine ustalili tudi v drugih jezikih: primer je starocerkvenoslovanski kalk »blagoutrobije«, ki je nastal po zgledu grških besed εὐσπλαγχία »milosrđe (slov. usmiljenje)« oz. εὐσπλαγχος »milosrdan (slov. usmiljen)«.<sup>21</sup>

V samo treh primerih smo v našem korpusu naleteli na frazeološke izraze, ki ustrezajo tipu 5.3 (έχω αγγελικό πρόσωπο,<sup>22</sup> srb. »imati anđeosko lice«), tipu 5.2 (Ο παπὰς πρώτα βλογάει τα γένια του,<sup>23</sup> srb. »Bog je sebi prvo brado stvorio«) ali frazeološkemu tipu 5.5.1 (βλέπω Θεού πρόσωπο,<sup>24</sup> srb. »izaći Bogu na videlo«).

Hkrati smo v samo dveh primerih opazili neujemanje, značilno za frazeološki tip 5.5.2 (βρίσκεται/είναι τέρμα Θεού,<sup>25</sup> srb. »nalazi se Bogu iza nogu«, in μένω/πηγαίνω στου διαόλου μάνα,<sup>26</sup> srb. »živeti/otići Bogu iza leđa«).

5.7. Nefrazeološki izrazi

V tej tipološki skupini se nahaja zgolj dvanajst (ali 2.34%) somatskih frazeologemov, ki se v ciljnem jeziku prevajajo z eno ali z dvema besedama. Primeri:

20 »Če te tvoja roka pohujšuje, jo odsekaj!« Marc 9.43.  
21 Eph 4.32; 1 Pet 3.8. Izraz εὐσπλαγχνία se pojavlja že v Euripidovom *Rezu* (192), a v »poganskem« pomenu »velikodušnost, plemenitost«.  
22 »Imeti angelski obraz«; op. prev.  
23 Dob.: »Pop najprej blagoslavlja lastno brado«; op. prev.  
24 »Gledati obličje Boga«; op. prev.  
25 Dob. »nahaja se/se na koncu Boga«; op. prev.  
26 Dob. »živeti pri/iti k hudičevi mami«; op. prev.

| Γρ΢κο                                                         | Σρβσκο                                       |
|---------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|
| ξινίζω τα μούτρα μου [»narediti kisel obraz«]                 | kreveljiti se                                |
| (είναι) χαμένο κορμί [»(biti) izgubljeno telo«]               | (on je) nikogović [»(on) je 'niko i ništa'«] |
| βάζω αυτί [»nastaviti uho«]                                   | prisluškivati                                |
| πατάω πόδι σε [»stopiti z ного na«]                           | kročiti/stupiti                              |
| παίρνω πόδι (κάποιον) [»prijeti za ного (koga)«]              | izbaciti (koga)                              |
| σπάω τα νεύρα (κάποιου) [»lomiti živce koga«]                 | iznervirati/izludeti (koga)                  |
| βγάζω γλώσσα παπούτσι [»dajati od sebe jezik kot čevlji«]     | lajati (v prenesenem pomenu)                 |
| ντύνω στην τρίχα [»obleči/urediti se do dlake«]               | udesiti se/skockati se                       |
| τραβάω ένα μπράτσο σε (κάποιον) [»potegniti (koga) za laket«] | odalamiti/zviznuti (koga)                    |

## 6. ΣΟΜΑΤΙΖΜΙ V PRIIMKIΗ

Poseben pojav v sodobnem gr΢kem in srbskem jeziku so somatizmi, rabljeni znotraj priimkov. Čeprav ne gre za frazeologeme, temveč za prave somatizme, ki so ohranili svoj izvorni pomen ali ga delno spremenili preko metafore ali metonimije, so ti priimki razmeroma pogosti v obeh jezikih. Mednje sodijo:

- γένια, srb. *brada*: Γενιάς, srb. *Bradić, Bradaš, Bradonić*
- μουστάκι, srb. *brk/brkovi*: Μουστακάς, Μουστακής, Μουστακί, Μουστακίδης, Μουστακόπουλος, srb. *Brkić, Brković, Brčīn, Brčīć*
- μπούτι, srb. *but/butina*:<sup>27</sup> Μπούτας, Μπουτάκης, Μπουτόπουλος, srb. *Butković, Butić*
- μαλλιά/τρίχα, srb. *dlaka*: Μαλλιάς, Μαλλιάρης, Μαλλιακόπουλος, Τριχόπουλος, Τρίχας, srb. *Dlačić, Dlakić*
- γκλάβα<sup>28</sup>/κεφάλι, srb. *glava*: Γκλαβάς, Γκλαβόπουλος, Γκλαβίδης, Γκλαβίνας, Γκλάβος, Κεφάλας, Κεφαλίδης, srb. *Glavas, Glavaš, Glavač, Glavonjić, Glavičić, Glavaški, Glavašević, Glavatović, Glavina, Glavnik*
- καμπούρα, srb. *grba*: Καμπούρης, Κάμπουρας, Καμπούρογλου, Καμπουράκης, srb. *Grba, Grbo, Grbin, Grbić, Grbavac*

<sup>27</sup> »Stegno«; op. prev.

<sup>28</sup> Gr΢ki somatizem γκλάβα (izg. gláva) je prav slovanskega porekla.

- στήθος, srb. *grudi*:<sup>29</sup> Στηθόπουλος, srb. *Grudić, Grudonić*
- πόδι, srb. *noga*: Ποδάρας, Ποδαρόπουλος, Ποδαρίδης, srb. *Nogo, Nogić, Nožica*
- μήτηρ, srb. *nos*: Μύτης, Μυταράς, Μυταρίδης, srb. *Nosonjin, Nosić, Noso-vić*
- πλάτη, srb. *pleća*: Πλέτσας, Πλατής, Πλατίδης, srb. *Plećaš*
- δάχτυλο, srb. *prst*: Δαχτυλάς, Δαχ(κ)τυλίδης, Δαχ(κ)τυλίδου, srb. *Prstić, Prstojević*
- πλευρό, srb. *rebro*: Πλευρης, Πλευρίδης, srb. *Rebrić, Rebrača*
- χέρι, srb. *ruka*: Χερίδης, Χερόπουλος, srb. *Rukavina*
- αυτί, srb. *uho/uši*: Αφτιάς/Αυτιάς, srb. *Ušković*
- χέρι/παλάμη, srb. *šaka*:<sup>30</sup> Παλαμάς, Παλαμίδης, srb. *Šakić*

## 7. ZAKLJUČEK

Kontrastivna tipološko-strukturalna analiza somatskih frazeologemov v sodobnem grškem in v srbskem jeziku je pokazala, da se oba jezika v visoki meri ujemata znotraj prve, tretje in pete skupine frazeoloških tipov. Najvišjo stopnjo ujemanja je opaziti v frazeološkem tipu 5.1, najnižjo pa v tipih 5.6 in 5.7.

Tako v grščini kot v srbsčini prevladujejo somatski frazeologemi z glagolskim elementom, v enem odstotku pa sta glagolski in samostalniški element sinonimna. V korpusu smo naleteli na manjše število dvojnic frazeoloških protipomenk, ki se tvorijo s pomočjo pridevnika, glagola ali nikalnice.

Načeloma velja, da so v obeh jezikih izrazi za posamezne dele telesa v somatskih frazeologemih zastopani z enako pogostnostjo, kar je posledica njihove rabe v osnovnih funkcijah in simbolnega pomena, ki ga imajo ti deli telesa. Hkrati dobivajo deli telesa v frazeologemih po zaslugi slogovnih figur – predvsem metafore, metonimije, ironije in hiperbole – prenesen pomen.

Naša kontrastivna analiza je pokazala, da se isti somatizmi v zelo visokem odstotku pojavljajo v istih ali približno istih frazeoloških zvezah. To brez dvoma priča, da somatizmi niso ozko nacionalnega značaja, temveč da gre za jezikovne univerzalije, značilne za tako rekoč vse jezike sveta. Hkrati pa v obeh jezikih rabo somatizmov v frazeoloških enotah v veliki meri narekuje kulturni in socialni milje družbene skupnosti, kar pomeni, da smisel rabe določenega somatizma v frazeologemu odraža način dožemanja njegove metaforične vloge.

<sup>29</sup> »Prsi«; op. prev.

<sup>30</sup> »Roka/dlan«; op. prev.

## BIBLIOGRAFIJA

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα, in Αγγελική Ευθυμίου. *Οι Στερεότυπες Εκφράσεις και η Διδακτική της Νέας Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. Ατене: Πατάκη, 2006.
- Andrić, Ivo. *Na Drini ćuprija*, Beograd: Prosveta, 1975.
- . *Prokleta avlija*, Beograd: Nolit, 1983.
- . *Καταραμένη αυλή*. Prevod Γωάννης Κωτούλας. Ατене: Νέα Σύνορα in Α.Α. Λιβάνη, 1992.
- . *Το γεφύρι του Δρίνου*. Prevod Χρήστος Γκούβης, Ατене: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1997.
- Βιντέζοβιτς, Μίλοβαν. *Το καπέλο του καθηγητή Κόστα Βούγιτς*. Prevod Χρήστος Γκούβης. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1998.
- Coelho, Paulo. *Ο Αλχημιστής*. Prevod Μαρία Φερρέιρα Χιδιρόγλου. Ατене: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 1996.
- Collins Ελληνο-αγγλικό λεξικό. Glasgow: Harper Collins Publishers, 2003.
- Collins Greek-English Dictionary. Glasgow: Harper Collins Publishers, 1997.
- Čermak, František. »Somatic Idioms Revisited.« V: *Studien zur Phraseologie und Parömiologie 15, Europhras 95: Europäische Phraseologie im Vergleich: gemeinsames Erbe und kulturelle Vielfalt*, ur. W. Eismann, 109–19. Bochum: Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer, 1998.
- Dizionario Greco moderno-Italiano, Italiano-Greco moderno*. Bologna: Perugia Edizioni, 2006.
- Ellis, Nick C. »Vocabulary Acquisition: Word Structure, Collocation, Word-Class and Meaning.« V: *Vocabulary-Description, Acquisition and Pedagogy*, ur. N. Schmitt in M. McCarthy, 122–39. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Fleischer, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1997.
- Koeljo, Paulo. *Alhemičar*. Prevod Radoje Tatić. Beograd: Paideia in Telegrafprint, 1995.
- Liddell, Henry George, in Robert Scott. A. *Greek-English Lexicon with a Supplement*. Revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones with the assistance of Roderick McKenzie. Oxford: Clarendon Press, 1940 (New Supplement added 1996).
- Marković, Aleksandra. *Srpsko-grčki rečnik*. 1. izd. Solun: Εκδόσεις Μιχάλη Σιδέρη, 2001.
- Μίτσης, Ναπολέων. *Η Διδασκαλία της Γλώσσας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης. Εισαγωγή στη θεωρία και τις τεχνικές του επικοινωνιακού μοντέλου*. Ατене: Gutenberg, 2004.
- Moon, Rosamund. *Fixed Expressions and Idioms in English. A Corpus-Based Approach*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- Мршевић-Радовић, Драгана. *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*. Књига LX. Beograd: Филолошки факултет, 1987.
- Mutavdžić, Predrag. *Grčko-srpski rečnik idioma*. 1. izd. Beograd: Jasen, 2007.
- Savić, Milisav. *Hleb i strah*. Beograd: Srpska književna zadruka, 1991.
- . *Ο άρτος και ο φόβος*. Prevod Γκάγκα Ρόσιτς. Uredil Παύλος Ματέσης. Ατене: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1997.
- Selenić, Slobodan. *Ubistvo s predumišljajem*. Beograd: Prosveta, 1993.
- . *Φόνος εκ προμελέτης*. Prevod Χρήστος Γκούβης. Ατене: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1997.
- Stojanović, Miodrag, in Aleksandar Balać. *Grčko-srpski rečnik*. 2. izd. Beograd: Zavod za udzbenike, 2009.

- Συμεωνίδης, Χαράλαμπος. *Εισαγωγή στην Ελληνική Φρασεολογία*. Solun: Κώδικας, 2000.
- Stavropoulos, D. N. *Oxford Greek-English Learner's Dictionary*. 7. izd. Oxford: Oxford University Press, 1995.
- Τεγόπουλος, Γεώργιος Σ., in Ανδρέας Ι. Φυτράκης. *Ελληνικό λεξικό*. 2. izd. Atene: Εκδόσεις Αρμονία, 1995.
- Τσουκανάς, Αλέξανδρος. *Γερμανο-ελληνικό λεξικό*. 2. izd. Atene: Κακουλίδης, 1997.
- . *Ελληνο-γερμανικό λεξικό*. 1. izd. Atene: Κακουλίδης, 1996.
- Vitezović, Milovan. *Šešir profesora Koste Vujića*, Beograd: Dereta, 1995.
- Vojadzi, Ana. *Srpsko-grčki rečnik*. 3. izd. Solun: s. n., 1997.

Prevod Jerneja Kavčič

## ON SELECTED SOMATIC PHRASEOLOGISMS IN MODERN GREEK AND SERBIAN

### Summary

Bearing in mind that every element of the linguistic system can be subordinated to the communicative function of language, the authors of this paper seek to provide a contrastive structural and semantic analysis of a particular lexico-semantic group of somatic idioms or phraseologisms (phraseological units containing the names of bodily organs) found in the Modern Greek and Serbian languages. This brief analysis, based on a corpus gathered from dictionaries and translated books, is a pioneer work in its field either in Greek or in Serbian literature on phraseology. Since somatic phraseologisms diverge in their structure and semantic features, the authors attempt to find parallels between the two languages in their use of concrete concept forms, with the ultimate aim of explaining and expressing their metaphorical abstract meanings. This entails focusing on a selection of somatic phraseologisms which belong to separate phraseological inventories of the two languages.